

ارزش روایت و نشر حدیث

عبدالله علی دانشگاه قرآنی

حدیث پیامبر و امامان^ع دومین منبع شناخت اسلام است. پس از قرآن کریم، حدیث اهل بیت^ع بالاترین متن مقدس روشنگر حیات طیبه و زندگی برتر در جهان است. در حدیث، هر سه بخش عقاید، احکام و اخلاق الهی وجود دارد. بر همین اساس، ترویج و نشر حدیث و حفظ آن و شرح و تفسیر و درک و فهم درس ها و پیام هایش برای همگام لازم است. بیشترین تعداد احادیث شیعه از امام جعفر صادق^ع است و از این رو آن حضرت را احیاگر مذهب شیعه نامیده‌اند. حال سؤال این است که روایتگری حدیث معصومان^ع چه ارزشی دارد؟ پاسخ این پرسش، درون خود احادیث وجود دارد. امام صادق^ع در یک حدیث، با مقایسه راوی حدیث و عابد، ارزش فراوان روایتگری حدیث اهل بیت^ع را آموزش داده‌اند. معاویه بن عمار گفته است: «فَلَيْتَ لَوِي عَنِّيَا... عَلَيْهِ السَّلَامُ، رَجُلٌ رَؤُوبٌ لِحَدِيثِكُمْ يَبُتُّ ذَلِكُ فِي النَّاسِ وَ يُشَدُّهُ فِي قُلُوبِهِمْ وَ قُلُوبُ شَيْعَتِكُمْ، وَ لَعَلَّ عَابِدَا مِنْ شَيْعَتِكُمْ لَيْسَتْ لَهُ هَذِهِ الرِّوَايَةُ، اَلْهُمَا اَفْضَلُ، بِه امام صادق^ع گفتیم مردی است که حدیث شما را بسیار روایت می‌کند، حدیث را در بین مردم نشر می‌دهد و آن را در دل های شیعیان شما، جای‌گیر و استوار می‌سازد، شاید عابدی از شیعیان شما باشد که در روایت چون او نباشد و حدیث را نقل نکند و نشر ندهد، کدام یک از آن دو برتر و بهترند؟ امام صادق^ع فرمودند: اَلرَّؤُوبَةُ لِحَدِيثِنَا تَشُدُّ بِه قُلُوبُ شَيْعَتِنَا اَفْضَلُ مِنْ اَلْفِ عَابِدٍ، راوی حدیث ماکه آن را در بین مردم نشر می‌دهد و در دل های شیعیان ما جای‌گیر و استوار می‌سازد، از هزار عابد بهتر است».

از این پرسش و پاسخ، جایگاه بلند معنوی راوی حدیث، آشکار می‌شود. برتری یک راوی حدیث بر هزار عابد، شاید بسیار شگفت‌انگیز به نظر برسد، اما این حقیقتی است که امام صادق^ع بر آن تأکید کرده‌اند. در این حدیث، سطح برتری یک بر هزار، عامل تشویق مسلمانان به کار درباره حدیث است. در این حدیث، هم در پرسش و هم در پاسخ امام، کلمه راویه وجود دارد. «تاء» آخر راوی برای مبالغه است و به معنی فردی است که بسیار خبر و سخن معصومان^ع را نقل می‌کند.

در حدیث گفته‌شده، امام ششم^ع از سه اقدام درباره حدیث یاد کرده‌اند. «روایت حدیث» و «بث حدیث میان مردم» و «استواری حدیث در قلوب شیعه»، سه نکته و کار مهم درباره حدیث است. کلمه «يَبُتُّ» هم در بیان پرسشگر و هم در پاسخ امام وجود دارد. بیت از مصدر بث به معنای پخش کردن و گستراندن و منتشر کردن و پراکندن است. هرکه حدیث را روایت و آن را در بین مردم پخش کند و انتشار دهد، بر هزار عابد برتری دارد. هرکه حدیث اهل بیت^ع را روایت کند و در خانه و خانواده و منطقه و شهر و استان و کشور و جهان نشر بدهد و با حدیث، قلوب مردم را هدایت و ارشاد و راست و درست و استوار و محکم کند، بر هزار عابد برتری دارد. هدف نقل و روایت حدیث، نشر آن در بین مردم و جای دادن در قلوب آن هاست. دل های شیعیان با شنیدن و فهم حدیث، محکم و استوار می‌شود. راوی حدیث می‌تواند تا دلنشین کردن محتوای حدیث و درس ها و پیام‌های آن و محکم کردن قلوب شیعیان تلاش کند. شیعیان باید با بهره‌گیری از همه راه‌ها، برای نشر و ترویج و جای دادن حدیث در دل انسان ها تلاش کنند.

با حدیث، دل ها روشن و از زنگارها پاک می‌شود و زمینه سعادت در دنیا و آخرت فراهم خواهد شد. حدیث، گنجینه بی نظیر معارف اسلامی است و همگان برای شناخت سبک زندگی اسلامی به آن نیاز دارند.

روایت حدیث در گفتار و نوشتار، هر دو امکان پذیر است. باید حدیث صحیح و حسن و موثق را تشخیص داد و سخنان اهل بیت^ع را در بین مردم ترویج کرد. شایسته است هنگام سخن گفتن از حدیث، متن عربی هر حدیث و ترجمه فارسی و سند و مدرک آن نقل و نوشته شود و حدیث از منابع دارای اعتبار حدیثی، انتخاب شود تا اعتبار آن آشکار شود و بر فرد و جامعه تأثیر بگذارد. نقل و نوشتن حدیث، بی‌متن عربی و بی‌سند، راه را بر رواج احادیث غیرمعتبر و ضعیف و جعلی و دروغین می‌گشاید و انحراف ایجاد می‌کند و دل ها را سست و ضعیف و ناستوار می‌سازد و برخلاف محتوای این حدیث است.

منابع حدیث: بصائرالدرجات فی فضائل آل محمد^ع، ج یک، ص ۷/ الکافی، ج یک، ص ۲۳/ منیه‌المربد فی ادب‌المفید و المستفید، ص ۳۷۲/ الوافی، ج یک، ص ۱۴۴/ تفصیل وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۷۸ و ۱۳۷/ بحارالانوار، ج ۲، ص ۱۴۵.

مسائلی درباره زمین

در این ستون به پرسش های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می توانید پرسش خود را به شماره پیامک ۳۰۰۰۷۲۸۹ یا ما در میان بگذارید.

- سؤال: ملکی را از پدرشوهرم خریده‌ام. پس از خرید، متوجه شدم که حدود پنجاه سال پیش، این ملک را از ارباب روستا اجاره گرفته و زمین مذکور را که چمنزار بوده، به باغ تبدیل کرده و چند سال اجاره آن را پرداخت نکرده است. ارباب با واسطه از او خواسته است پول ملک را پرداخت و زمین را تملک کند. ولی پدرشوهرم از پرداخت آن سر باز زده است و بعد از آن، هیچ یک از طرفین، پیگیر کارهای این ملک نشده‌اند. حال تکلیف من که این زمین را خریده‌ام، چیست؟
- پاسخ اجمالی: اگر یقین دارید که زمین مذکور سابقا موات بوده، بلکه در مالکیت فرد دیگری بوده، حکم غصب را دارد و معامله شما صحیح نیست. پس لازم است رضایت مالک یا ورثه آن شخص را جلب کنید و اگر دسترسی ندارید، قیمت آن را به نیازمندان بپردازید. سپس می‌توانید در آن تصرف کنید.
- آیتا...العظمی خامنه‌ای: اگر یقین دارید که ملک مذکور برای غیر است، حکم غصب را دارد و معامله صحیح نیست.
- آیتا...العظمی مکارم شیرازی: چنانچه یقین دارید ملک، غصبی بوده است، تصرف در آن جایز نیست و لازم است رضایت طرف یا ورثه آن شخص را جلب کنید و اگر دسترسی ندارید، قیمت آن را به نیازمندان بپردازید و سپس می‌توانید تصرف کنید.
- آیتا...العظمی سیستانی: باید تحقیق شود؛ اگر زمین ملک موجر بوده است، باید به او یا ورثه اش مراجعه شود و خرید شما باطل است و اگر زمین موات بوده، با احیا، ملک فروشنده شده، خرید شما صحیح است، مگر اینکه احیا برخلاف قانون باشد.
- آیتا...العظمی نوری همدانی: در فرض سؤال، تصرفات باید با رضایت صاحب ملک باشد.

- سؤال: قصد فروش یک قطعه زمین وقفی را دارم، آیا پس از فروش، خمس به پول آن تعلق می‌گیرد؟
- پاسخ اجمالی: زمین موقوفه را نمی‌توان فروخت، ولی می‌توان حق استفاده از آن را به دیگری واگذار و در برابر آن، مبلغی دریافت کرد. حال اگر چیزی از پولی که از این بابت به شما داده می‌شود، در سر سال خمس می‌ماند، خمس دارد، البته اگر واگذاری زمین به‌طور هدیه بوده است، برخی از فقها می‌گویند مبلغ حاصل از آن خمس ندارد.
- آیتا...العظمی خامنه‌ای: فروش زمین موقوفه، جایز نیست.
- آیتا...العظمی مکارم شیرازی: چنانچه زمین اضافی به غیر از مسکن محسوب می‌شود، مشمول خمس است.
- آیتا...العظمی سیستانی: زمین موقوفه را نمی‌توان فروخت، ولی می‌توان حق استفاده از آن را به دیگری واگذار کرد و پولی که از این بابت به شما داده می‌شود، سر سال خمس می‌شود اگر چیزی از آن باقی ماند، خمس دارد.
- آیتا...العظمی نوری همدانی: چنانچه هدیه بوده است، به آن خمس تعلق نمی‌گیرد.
- آیتا...العظمی صافی‌گلپایگانی: به‌طورکلی به غیر از موارد منصوصه، فروش زمین وقفی جایز نیست و باطل است.

شرعی بر آثار و برکات نماز

لحظه خوب دیدار

حمیده‌ذاکری مشغله، گرفتاری و حواس‌پرتی هرکدام کلیدواژه‌هایی هستند که برخی از مادر زمان قضای یک وعده از نماز زمان، آن‌ها را به‌عنوان دلیل این کار، برمی‌شمیریم. یکی می‌گوید که زنگ هشدار موبایلش خاموش شده و خواب مانده است و دیگری می‌گوید عذاب وجدان دارد آن قدر غرق کار شده که وقت از دستش رفته است. اما این ها تو جبهات پذیرفته شده‌ای نیستند. افسوس که ما نمی‌دانیم با فوت شدن نماز زمان چه برکاتی را از دست می‌دهیم و با رعایت وقتش به چه نعمت‌هایی می‌رسیم. امام علی^ع درباره اهمیت و آثار «نماز، می‌فرماید: «برنامه نماز را به خوبی مراقبت کنید و در محافظت آن بکوشید؛ زیرا نماز بر همه مؤمنان در اوقات مخصوص، واجب است و به‌عنوان فریضه واجب بر مؤمنان مقرر شده است. آیا پاسخ دوزخیان را در برابر این سؤال که چه چیز شما را به دوزخ کشانید، نمی‌شنوید که می‌گویند ما از نمازگزاران نبودیم؟ نماز، گناهان را فرومی‌ریزد؛ همچون فرو ریختن برگ از درختان و طناب‌های معاصی را از گردن‌ها می‌گشاید. پیامبر^ص نماز را به چشمه آب گرمی تشبیه کردند که بر در خانه انسان باشد و او هر شبانه‌روز، پنج مرتبه، خود را در آن شست و شو دهد که بی‌شک، چرک در بدنش باقی نخواهد ماند.» (بخشی از خطبه ۱۹۹ نهج البلاغه). در ادامه، برخی دیگر از تذکرها و بشارت‌های اهل بیت^ع درباره آثار و برکات نماز و عواقب کاهلی در آن را با هم مرور می‌کنیم.

روشنی چشم پیامبر^ص

بنا به توصیه‌های ائمه معصوم^ع، اهمیت نماز تا آنجاست که حضرت امام صادق^ع درباره آن می‌فرماید: «محبوب‌ترین اعمال بندگان در نزد خداوند، نماز است و آن، آخرین وصیت‌های پیامبران بوده است.» (تصنیف غررالحکم، و درالکلم، ص ۱۷۵). پیامبر اکرم^ص نیز در وصایای خود به ابودر غفاری^ص می‌فرماید: «ای اباذر! خداوند روشنی چشم مرا در نماز قرار داده و نماز را چنان محبوب من ساخته است که غذای لذیذ را برای گرسنه و آب‌گوار را در کام تشنه، البته گرسنه غذا می‌خورد و از غذا سیر می‌شود و تشنه آب می‌نوشد و سیراب می‌شود، ولی من از نماز هرگز سیر نمی‌شوم.» (مکارم الاخلاق، ج یک، ص ۴۶۱).

محبتی که برکت دارد

نماز خواندن، موجب نزول برکات الهی می‌شود. از امام صادق^ع نقل شده است که اگر خداوند سبحان بخواهد برکتی به انسان مرحمت کند، آن را در بهترین حال به او عطا می‌کند و بهترین حالت، در محراب بودن و در جنگ با دشمن درونی است؛ به‌عنوان مثال خدای سبحان اگر به زکریا، بچیی^ع را مرحمت کرده، در حال عبادت این بشارت به او داده شده است. لذا آن حضرت فرمود: «طاعت خداوند آن است که انسان در زمین، خداوند را خدمت کند و چیزی از خدمت او به اندازه نماز نمی‌آرد.» به همین دلیل به حضرت زکریا^ع در حال عبادت، بشارت داده شد. (من لایحضره الفقیه، ابن بابویه، ج یک، ص ۲۰۸، باب فضل الصلّات).

برپادارنده نماز باشیم

در پایان یادآوری می‌کنیم که ارزش و اهمیت نماز تا آن حد است که پیامبر گرامی اسلام^ص همانند حضرت ابراهیم^ع در دعای خود آن را از خداوند برای خودشان و فرزندانشان طلب می‌کنند؛ آنجا که می‌خوانیم: «پروردگارا! مرا بر پا دارنده نماز قرار ده و از فرزندان من نیز! نمازگزار قرار ده.» پروردگارا! و دعای مرا اجابت نما» (سوره ابراهیم، آیه ۴۰). توصیه شده است ما نیز این دعا را در قنوت نمازهایمان، هم برای خود و هم برای فرزندانمان، مرتب بخوانیم تا افزون بر خودمان، نسلمان نیز برپادارنده نماز باشد.

قرار است بیدارمان کند

مثل وقتی است که کار مهمی داری، آن قدر مهم که محال است بادت برود و زندگی‌ات به آن وابسته است، با این حال چندجا نشانه می‌گذاری و ساعت کوک می‌کنی و تلفن همراهت را هم در حالت آماده‌باش می‌گذاری که در ساعت فلان به من یادآوری کن! یادآوری کن که به آن خبر برسم یا آن امر مهم از من فوت نشود. نماز همان یادآور دوست داشتنی‌ای است که در مشغله‌های زندگی به ما انسان‌های فراموشکار تذکر می‌دهد که کی هستیم و از کجا آمده‌ایم و بناست به کجا برویم، مهم‌ترین آثار «نماز، بیدار ساختن انسان و پایان دادن به خودفراموشی است؛ زیرا هنگامی که یاد خدا به میان آمد، وضع به‌کلی دگرگون می‌شود. اگر نگاهی به مقدمات نماز و شرایط دیگر آن بیندازیم، بیانگر نقش مهم این عبادت در تربیت انسان و رساندن او به جوار قرب الهی است.

شرط قبولی یا مردودی

در روایات، راه‌هایی برای قبولی نمازمان به درگاه الهی معرفی شده است. از امام صادق^ع نقل شده است: «اول چیزی که انسان به آن محاسبه می‌شود، نماز است. اگر نماز قبول شد، سایر اعمال هم از نمازگزار قبول می‌شود و اگر رد شد، اعمال دیگر نیز مردود است. پس هرگاه نماز می‌خوانی، باقلب خود متوجه خدای سبحان باش تا دعا و نماز تو قبول شود و خدا با قلوب مؤمنان به تو رو کند» (الکافی، کلینی، ج ۳، ص ۲۴۸).

تأثیر بر اعمال گذشته و آینده‌مان

اثر دیگر نماز که در احادیث به آن اشاره شده است، کاری مثل سفر در زمان است. تصور کنید شما بتوانید به نامه اعمالتان دسترسی داشته باشید و آنچه انجام داده‌اید، به‌طور کامل از آن پاک کنید. نماز خواندن برای ما چنین اثری دارد و بر اعمال آینده و گذشته انسان تأثیر می‌گذارد. رسول خدا^ص درباره نماز فرموده‌اند: «وقت هر نماز که فرامی‌رسد، فرشته‌ای به مردم می‌گوید، ای مردم! برخیزید آن آتش‌هایی که پشت سر خود روشن کرده‌اید، با نماز خاموش کنید.» (من لایحضره الفقیه، ابن بابویه، ج یک، ص ۲۰۸، باب فضل الصلّات). عمل اشتباهی که از ما سر زده است، حرف ناپسندی که به زبان آورده‌ایم، براهه‌ای که رفته‌ایم، از ما جدا و دور نیست. همه این ها بنا به تعبیر قرآن کریم، آتش‌هایی است که با دست خود روشن کرده‌ایم و به دنبال ما هستند، آن چنان که در قرآن کریم می‌خوانیم: «ان‌ها که اهل قسط و ظلم هستند، خود هیزم جهنم اند و به‌صورت آتش و هیزم فروخته‌ای مجسم می‌شوند.» (سوره جن، آیه ۱۵)، معلوم می‌شود اگر فردی نماز خواند، نه تنها بعد از نماز گرفتار گناه نمی‌شود، بلکه آتش‌هایی را هم که قبلا روشن کرده است، با خواندن نماز خاموش می‌کند. نماز، آن چنان که گفتیم، مانند چشمه‌ای پاک یا نهری روشن است که می‌تواند آنچه در پشت سر داریم، پاک و مطهر کند و برای روزهای پیش‌رو، ما را از شر بدی‌ها ایمن کند. این خاصیت نماز است که در قرآن کریم بدان اشاره شده است: «إِنَّ الصَّلَاةَ تَهْئِي غِي الْفُحْشَاءِ وَالْمُنْكَرَ وَلِتُكْزَأ... أَكْبَرُ وَ... يَغْلَمُ مَا تُضْمَعُونَ.» (سوره جن، آیه ۱۵).

نزد خداوند، محبوبیت می‌کند

نماز برای رساندن انسان به قرب الهی، تنها به‌عنوان یک یادآور عمل نمی‌کند، بلکه در ادامه نقش پررنگ‌تری هم دارد و ائمه اطهار^ع آن را مهم‌ترین وسیله رسیدن به تقرب و محبوبیت بندگان نزد پروردگار معرفی کرده‌اند. امام صادق^ع درباره عظمت نماز می‌فرماید: «سخن انبیا در قرآن، این است که حضرت مسیح^ع می‌گوید: خدا مرا به نماز توصیه کرد.» امام صادق^ع این سخن را در جواب یکی از اصحابشان فرمودند و ادامه دادند: «بهترین وسیله تقرب به پروردگار پس از معرفت خدا، اسبابی بالاتر از نماز نیست. معرفت جزو اصول اعتقادات است و براساس آن، تقرب به وسیله نماز ممکن است».

روزی‌ات را یاد می‌کند

خوب است بدانیم که همه آثار نماز، به‌امور معنوی ختم نمی‌شود، بلکه نماز می‌تواند برای ما آثار دنیوی نیز دربی داشته باشد؛ به‌طور مثال در آیات قرآن نکاتی آمده است که بر تأثیر نماز در رزق و روزی اشاره می‌کند، «تواهل بیت^ع خود را به نماز امر کن و خود نیز بر نماز و ذکر حق، صبور باش. ما از تو روزی انسانی را نمی‌طلبیم، بلکه به تو روزی نیز می‌دهیم.» (سوره طه، آیه ۱۳۲). از این آیه می‌توان نتیجه‌گرفت که یکی دیگر از فواید نماز، افزایش روزی انسان است. همچنین در آیات ۲۱۷ و ۲۱۸ سوره شعرا می‌خوانیم: «و توکل بر آن خدای مقتدر و مهربان کن؛ آن خدایی که چون از شوقش به نماز برخیزی، ثورا می‌نگرد».